

МАГІЧНИЙ РЕАЛІЗМ У СТИЛІ МАРКЕСА
ТА ЧОРНИЙ ГУМОР, ЯК У ТЕРРІ ПРАТЧЕТТА

Жузе Сарамагу — португальський письменник, класик світової літератури, володар багатьох літературних премій та нагород, відзначений Нобелівською премією в галузі літератури. Автор скандально відомого роману «Євангеліє від Ісуса».

Одного дня смерть вирішує: з неї досить. Люди більше не помирають у цій країні. Проте омріяне безсмертя виявляється прокляттям. Нація благає її повернутися до своїх обов'язків. І вона погоджується за умови, що відтепер кожен отримуватиме листа з попередженням за тиждень до смертного часу. І ніби знову життя пішло за своїм одвічним циклом. Аж раптом стається збій. Смерть не розуміє, як п'ятдесятирічний скрипаль зміг обійти її правила.

Резонансний і захопливий роман.
Publishers Weekly

bookclub.ua

ISBN 978-617-12-8839-3

9 786171 288393

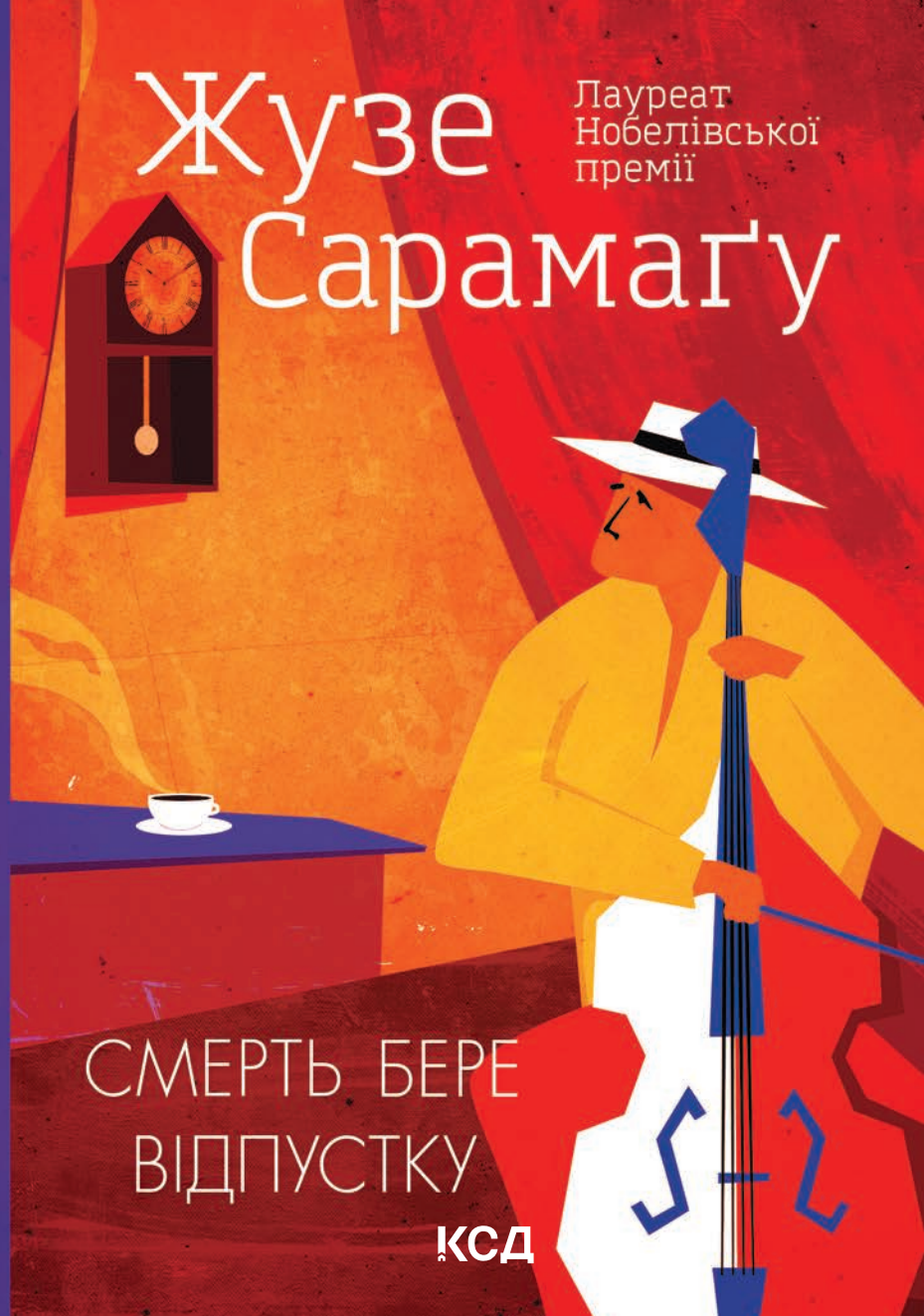
Жузе Сарамагу

СМЕРТЬ БЕРЕ ВІДПУСТКУ

Жузе Сарамагу

Лауреат
Нобелівської
премії

СМЕРТЬ БЕРЕ
ВІДПУСТКУ

КСД

ЖУЗЕ САРАМАГУ

JOSÉ SARAMAGO

AS INTERMITÊNCIAS
DA MORTE

NOVELA

ЖУЗЕ САРАМАГУ

СМЕРТЬ
БЕРЕ ВІДПУСТКУ

РОМАН

Переклад з португальської Сергія Вакуленка

ХАРКІВ
2021 КСД

УДК 821.134.3
С20

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Перекладено за виданням:
Saramago J. *As intermitências da morte* :
Novela / José Saramago. — São Paulo : Companhia das Letras,
2012. — 158 p.

Дизайн обкладинки

CreaLab

Creative Laboratory

ISBN 978-617-12-8839-3
ISBN 978-85-8086-487-8 (порт.)

- © The Jose Saramago Foundation and Heirs of Jose Saramago, 2014
- © Неміро Ltd, видання українською мовою, 2021
- © Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад і художнє оформлення, 2021

Піляр, моїй домівці

Ми щораз менше знатимемо,
що таке людська істота.

Книга передбачень

Замислися глибше, наприклад, над смертю, —
і буде справді дивно, якщо тим самим
не відкриються нові образи, нові мовні обрії.

Вітгенштайн

Наступного дня ніхто не помер. Цей факт, геть супротивний життєвим нормам, спричинив в умах велетенське заворушення, і то цілком виправдано, досить-бо пригадати собі, що в сорока томах все-світньої історії не згадувалося хоч би про один подібний випадок, щоб за цілий день, за всі його щедро виділені двадцять чотири години, чи вже денні, чи нічні, чи ранкові, чи вечірні, не сталося жодного переставлення через хворобу, падіння з летальним наслідком, успішне самогубство, нічим-нічогісінько в повному сенсі слова. Навіть через жодну автотрощу, коли, за святковим звичаєм, грайлива безвідповідальність і надмір випитого змагаються між собою на дорогах, щоб визначити, кому першому пощастить доскочити смерті. Новорічна ніч не залишила по собі звичайного безрадісного потоку смертей, так ніби стара атропа з вишкіреними зубами постановила на один день вкласти ножиці до піхов. А от крові, натомість, аж ніяк не бракувало. Приголомшені, ошелешені, настрашені, насилу поборюючи

нудоту, рятувальники витягали з понівечених кузовів безталанні людські тіла, які математично, зважаючи на кількість і силу ударів, мали б бути мертві-мертвісінькі, але, попри всю тяжкість зазнаних поранень і скалічень, залишалися живими й тепер їхали до лікарень у машинах швидкої допомоги під несамовите виття сирен. Із-поміж них жодна особа не помре по дорозі, й усі вони спростують щонайпесимістичніші медичні прогнози, Цьому бідоласі вже нічого не допоможе, не варто й час марнувати на операцію, казав хірург медсестрі, коли та надягла йому маску на обличчя. Напередодні неборакові, може, й не було б порятунку, але цього дня жертва з усією очевидністю відмовлялася помирати. І це відбувалося не тільки тут; по всій країні повторювалася та сама історія. Точнісінько до опівночі останнього дня року ще знаходилися такі, що приставали на смерть у цілковитій відповідності до правил, дотичних чи вже до суті питання, тобто до закінчення життя, чи вже до розмаїтих видозмін, яких вона, вищезгадана суть питання, з більшою чи меншою пишністю й урочистістю набуває, коли настає ота фатальна хвилина. Найбільший з-посеред усього інтерес, звісно ж, з огляду на особу, про яку йшлося, викликав випадок дуже поважної віком і всіма високо шанованої королеви-матері. О годині двадцять третій із п'ятдесятьма дев'ятьма

хвилинами тридцять першого грудня жоден про-стак і шеляга ламаного не поставив би на те, що найясніша монархія виживе. По втраті останньої надії, коли лікарі скапітулювали перед видімою неминучістю, королівська родина, вишикувана навколо ліжка згідно з рангом кожного, скорилася долі й чекала на останній подих її материнської величності, можливо, на кілька промовлених слів, на останню повчальну сентенцію задля морального напучення коханих принців-онуків, а може й на гарний заокруглений вислів, призначений для завше невдячної пам'яті прийдешніх підданців. Аж ось час ніби зупинився й не сталося нічого. Королеві-матері не покращало й не погіршало, вона залишилася в підвішеному стані, її крихке тільки балансувало на краю життя, падіння потойбіч їй загрожувало щомиті, але до посеїбіччя її прив'язувала тоненька ниточка, яку смерть, адже то могла бути тільки вона, не знати з якої дивної примхи заповзялася тримати. Уже-бо розпочався наступний день, коли ніхто не мав померти, як було повідомлено на самому початку нашої оповіді.

Десь надвечір пішла ширитися чутка, що після настання нового року, а точніше від нульової години поточного дня першого січня, в усій країні не зафіксовано жоднісінького випадку смерті. Можна було б думати, наприклад, що цю чутку породила

подивугідна чіпкість королеви-матері до тієї дрібки життя, яка їй лишалася; однак правдою є, що традиційне медичне комюніке, поширене пресслужбою палацу по засобах масової інформації не лише стверджувало факт помітного поліпшення загального стану монаршої пацієнтки впродовж ночі, а навіть натякало чи давало зрозуміти, за допомогою старанно дібраних слів, що існує можливість цілковитого відновлення її високоцінного здоров'я. У своїх перших виявах чутка могла так само природно мати джерелом якесь похоронне чи транспортне бюро, Виглядає так, що нікому не хочеться помирати в перший день року, або якусь лікарню, Що то за один у двадцять сьомому ліжку, ні туди, ні сюди, або речника дорожньої поліції, Справжньою загадкою є те, що, попри велику кількість нещасних випадків на шляхах, немає жодного загиблого ані на показ. Першоджерело чутки назавжди залишилося невідомим, хоча, з другого боку, беручи до уваги наступні події, на тому не дуже й залежить, адже так чи так вона незабаром дійде до газет, радіо й телебачення, як наслідок, умить нашорошать вуха головні та випускові редактори, керівники новинарських відділів, люди не лише поспішливі до винюхування здалеку великих подій світової історії, а й натреновані їх за потреби роздмухувати. За лічені хвилини на вулицях з'явилися

десятки репортерів-розслідувачів, що налітали з запитаннями на всякого стрічного, водночас у розігрітих редакціях запрацювали батареї телефонів, мало не розриваючись у вивідацькій лихоманці. Телефоновано до лікарень, до червоного хреста, до трупарні, до похоронних бюро, до поліції всіх мастей, за винятком, зі зрозумілих причин, таємної, але всі відповіді сходили на однакові лаконічні повідомлення, Померлих немає. Більше пощастило одній молодій телерепортерці, що їй якийсь перехожий, зиркаючи навперемін то на неї, то в камеру, розповів про особисто пережитий випадок, абсолютно подібний до вже переказаної історії з королевою-матір'ю, Саме вибивало північ, сказав він, як раптом мій дідусь, що вже нібито остаточно віддавав Богові душу, притьмом, іще перед останнім ударом дзигарів на вежі, розплющив очі, неначе передумавши робити замислений крок, і не вмер. Репортерка впала в такий шал, що, не зважаючи на заперечення та благання, Панянка, будь ласка, я не можу, я мушу до аптеки, дідусь на ліки чекають, запхала того чолов'ягу до службової автівки, Ідьмо, їдьмо зі мною, на дідька тепер Вашому дідусеві ті ліки, закричала вона й сказала рушати до телестудії, де саме в цю мить ішли приготування до дебатов між трьома фахівцями з паранормальних явищ, а саме між двома авторитетними відьмаками та

широкославною ясновидицею, наспіх запрошеними для того, щоб розібрати й оцінити ситуацію, яку дотепники, з тих, що нічого не шанують, уже встигли охрестити страйком смерти. Нахабна репортерка припустилася страшенної помилки, витлумачивши слова свого джерела інформації в тому сенсі, що напівмрець буквально передумав робити наступний крок, тобто вмирати, переставлятися, врізати дуба, а отже постановив дати задній хід. Насправді ж слова, вимовлені зраділим онуком, Неначе передумавши, були докорінно відмінні від безапеляційного, Передумав. Дрібка обізнаности в засадах синтакси та ліпше розуміння тонкощів значення дієприслівників і часток дозволили були б уникнути непорозуміння та подальшої нагінки від безпосереднього начальника, яка загнала бідолашну дівчину в глибоку краску від сорому та приниження. Однак ні він, ні вона й гадки не могли мати, що цю фразу, повторену опитаним наживо й відтак у записі трансльовану у вечірньому випуску новин, мільйони людей зрозуміють у той самий двозначний спосіб, бентежливим наслідком чого в дуже недалекому майбутньому стане створення цілого руху громадян, твердо переконаних у тому, що простим актом волі можна подолати смерть, а відтак, що єдиною причиною цілком заслуженого зникнення такої сили людей у минулому було слабівілля попередніх поколінь.

Та на цьому справа не зупиниться. Позаяк люди, не мусячи заради того робити щонайменшого зусилля, й надалі не вмиратимуть, інший масовий народний рух, озброєний далекосяжнішим баченням на перспективу, заявить про те, що найбільша споконвічна мрія людства, тобто щасливе користання з вічного життя на землі, стало загальним надбанням, як сонце, що сходить день у день, та повітря, яким ми дихаємо. І хоча вони змагалися, так би мовити, за один і той самий електорат, знайшовся один пункт, щодо якого обидва рухи зуміли дійти згоди, а саме висунення на почесного президента, з огляду на його достогідне попередництво, відважного ветерана, який у мить істини кинув виклик смерті й переміг її. Скільки відомо, ніякої особливої ваги не буде надано тій обставині, що дідусь перебував у стані глибокої коми, за всіма ознаками незворотної.

Хоча словом криза переповіджені прехимерні події, звісно ж, годі доладно назвати, бо було б безглуздо, нісенітно й усупереч найелементарнішій логіці говорити про кризу в справді упривілейованій екзистенційній ситуації браку смерти, можна зрозуміти деяких громадян, обстоювачів власного права на достовірну інформацію, які загадувалися над питанням, і запитували одне одного, а що ж коїться з бісовим урядом, бо той не подавав доти ознак життя. Фактом є, що міністр охорони здоров'я,

до якого на ходу звернулися в перерві між двома засіданнями, пояснив журналістам, що з огляду на недостачу певних відомостей будь-яка офіційна заява неминуче була б передчасною. Ми збираємо інформацію, що надходить з усієї країни, наголосив він, і справді нізвідки немає новин про випадки смерти, але можна легко здати собі справу з того, що ми, застукані цим явищем так само зненацька, як і всі інші, ще не маємо змоги висловити бодай приблизне припущення щодо його причин і ймовірних наслідків, коротко- та довготермінових. На цьому можна було б і зупинитися, й уже за це, зваживши на складність становища, можна було б подякувати, але загальновідомий інстинкт із приводу й без приводу закликати людей до спокою, за всяку ціну втримувати їх сумирними в кошарі, цей умовний рефлекс, що в політиків, надто привладних, перетворився на другу натуру, а, власне, дійшов до автоматизму, ставши механічним відрухом, підказав міністрові щонайгірше підсумування розмови, Як особа, відповідальна за галузь охорони здоров'я, запевняю всіх, хто мене чує, що немає жодної причини для занепокоєння, Якщо я добре зрозумів щойно почуте, завважив котрийсь журналіст, уникаючи занадто іронічних ноток у голосі, то на Вашу думку, пане міністре, нас не має непокоїти те, що ніхто не вмирає, Саме так, нехай іншими словами, але це

я й сказав, Пане міністре, дозвольте Вам нагадати, що люди ще вчора вмирили й нікому не спадало на думку через те непокоїтися. Звісна річ, умирати природно, причини для занепокоєння виникають тоді, коли кількість смертей зростає, як-от через війну, через епідемію. Тобто коли трапляється щось надзвичайне, Можна й так сказати, Але тепер ніхто не ладен умирати, а Ви, пане міністре, саме тепер просите нас не непокоїтися, погодьтеся, що в цьому є щось досить парадоксальне. То була сила звички, я визнаю, що термін занепокоєння в цьому випадку не мав би прозвучати, А яке інше слово, пане міністре, Ви б ужили натомість, я ставлю це питання, бо журналіст, свідомий свого обов'язку, яким я себе вважаю, має по змозі доносити точний вислів. Трохи роздратований такою наполегливістю, міністр відповів сухо, Не одне слово, а чотири, І які ж, пане міністре, Не плекаймо облудних надій. То був би, поза сумнівом, гарний і чесний головний заголовок для завтрашнього випуску газети, але головний редактор, по консультації з випусковим, вирішив, що, хоч би з міркувань комерційних, виливати на всенародне піднесення це відро крижаної води не варт, Хай буде той, що зазвичай, З новим роком, з новим щастям, сказав він.

В офіційній заяві, розповсюдженій уже пізно ввечері, прем'єр-міністр підтверджував, що з початку

нового року в усій країні не зафіксовано смертей, закликів до стриманости та почуття відповідальности в пропонованих оцінках і тлумаченнях цього незвичного факту, нагадував, що не можна виключити припущення про його випадковий характер, про чисто принагідну й одноразову зміну в розташуванні небесних тіл, про виняткову співгру чинників впливу на стосунок між простором і часом, та повідомляв, що в кожному разі вже почалися контакти фахівців з відповідними міжнародними організаціями, щоб уможливити вжиття урядом заходів, дієвість яких залежатиме від їхньої узгоджености. Виголосивши ці псевдонаукові туманности, покликані своєю незрозумілістю вгамувати розрух, що охопив країну, прем'єр-міністр насамкінець запевнив у тому, що уряд готовий до всіх варіантів розвитку подій, які людський розум може передбачити, й рішуче налаштований енергійно розв'язувати з необхідною підтримкою від населення ті складні соціальні, економічні, політичні проблеми, що неминуче постануть через остаточне зникнення смерти, в тому разі, судячи з усього, цілком імовірному, коли це підтвердиться. Ми приймемо виклик нескертельности тіла, з силою вигукнув він, якщо на те буде воля божа, й довіку дякуватимемо господові в наших молитвах за те, що він обрав своїм знаряддям богоспасенний народ нашої краї-

ни. Хай би навіть, мовчки подумав прем'єр-міністр, дочитавши текст, це означало, що ми по шию за-лізли в халепу. Він і увити не міг, як ту шию йому незабаром затисне комірець. Не минуло й пів години, як він, везений додому службовим автомобілем, отримав дзвінок від кардинала. Добривечір, пане прем'єр-міністре, Добривечір, ваша превелебносте, Я телефоную вам, щоб висловити свою приголомшеність, Я маю те саме відчуття, ваша превелебносте, становище дуже тривожне, найтривожніше за весь час існування країни. Не про те йдеться. А про що ж тоді, ваша превелебносте, З усіх поглядів дуже прикро, що ви, пане прем'єр-міністре, складаючи заяву, яку я щойно чув, забули про те, що становить підмурок, скріплину, наріжний камінь, замок склепіння нашої святої віри, Ваша превелебносте, пробачте, але боюся, що я не розумію, куди ви провадите. Без смерти, послухайте мене уважно, пане прем'єр-міністре, без смерти немає воскресіння, а без воскресіння немає церкви, чорт забирай, Я не зрозумів, що ви сказали, повторіть будь ласка. Вас не чути було, ваша превелебносте, можливо, зайшла якась завада від атмосферної, статичної електрики чи навіть зникло покриття, супутник іноді підводить, ви казали, ваша превелебносте, що, Я казав, що кожен католик, включно з вами, мусить знати, що без воскресіння немає

церкви, а крім того, як вам спало на думку, що господь може прагнути власного кінця, заявляти щось таке, це чисте святотатство, чи не найгірше з блюзнірств, Ваша превелебносте, я не казав, що господь прагне власного кінця, Нехай не казали саме цими словами, але ви припустили можливість того, що безсмертя тіла може походити з божої волі, і не потрібен докторат із трансцендентальної логіки, щоб утямити, сказати одне означає сказати друге, Ваша превелебносте, повірте, будь ласка, це була тільки ефектна фраза, аби справити враження, такий собі ораторський кунштук і нічого більше, Ви ж знаєте, що в політиці без цього ніяк, У церкві теж без дечого ніяк, але ми довго розважаємо, перш ніж розтулити рота, не говоримо, аби лишень говорити, наперед вираховуємо наслідки, наша спеціальність, поясню вам образно, це балістика, Я дуже шкодую, ваша превелебносте, На вашому місці і я шкодував би. Неначе вираховуючи час, поки гарматень долетить, кардинал зробив павзу, й відтак повів далі м'якшим, сердечнішим тоном, Я хотів би знати, чи ви, пане прем'єр-міністре, ознайомили з заявою його величність, перш ніж зачитати її перед засобами масової інформації, Звичайно ж, превелебносте, справа-бо аж надто дражлива, І що ж відказав король, якщо то не є державна таємниця, Схвалив, Чи був від нього насамкінець якийсь коментар, Знаменито, Що зна-

менито, Це був відгук його величності, знаменито, Тобто й від нього блюзнірство, Про такі речі я не годен робити присудів, превелебносте, мені хоч би з власними гріхами якось раду собі дати, Треба буде поговорити з королем, нагадати йому, що в такій заплутаній і делікатній ситуації тільки ретельне й неухильне дотримання випробуваних настанов нашої світої матері-церкви дасть змогу врятувати країну від жажливого безладу, що впаде нам на голову, Робіть, ваша превелебносте, як знаєте, вам це належить, Я запитаю в його величності, чи вони воліють, щоб королева тривала у вічній агонії, прикута до ліжка, з якого ніколи не встане, з душею, ганебно ув'язненою в тлінному тілі, а чи щоб вона, померши, пододала смерть вічною й осяйною небесною славою, З вибором відповіді не заважається ніхто, Так, але мені, всупереч тому, що про мене думають, ідеться насамперед не про відповіді, а про запитання, пане прем'єр-міністре, а на думці я маю, ясна річ, наші запитання, зважте, як вони водночас бувають спрямовані на певну мету й містять прихований намір, якщо ми їх ставимо, то не лише для того, щоб видобути з людей відповіді, які вони в цей момент мають почути з власних вуст, але також для того, щоб торувати шлях для відповідей майбутніх, Десь так само, як у політиці, превелебносте, Еге ж, але перевага церкви в тому, що вона, опікуючись

вишнім, керує низьким. Запала ще одна мовчанка, яку перервав прем'єр-міністр. Я вже під'їжджаю додому, превелебносте, але хотів би з вашого дозволу ще поставити вам одне коротеньке запитання, Дуже прошу, Що робитиме церква в тому разі, як ніхто більше ніколи не помре, Ніколи то задовгий час, навіть коли брати смерть, пане прем'єр-міністре, Здається, ви уникаєте відповіді, превелебносте, Я запитаю вас про те саме, що робитиме держава в тому разі, як ніхто більше ніколи не помре, Держава намагатиметься вижити, хоча я дуже сумніваюся, що їй це вдасться, а от церква, Церква, пане прем'єр-міністре, настільки при звичаїлася до вічних відповідей, що я не можу уявити, як вона може давати інакші, Хоч би й усупереч дійсності, Ми від початку тільки те й робимо, що заперечуємо дійсність, але ж ось ми тут, А що скаже папа, На його місці, хай бог дарує мені цю зарозумілу й немудру претензію, я негайно наказав би поширити нову тезу, про відтерміновану смерть, Без додаткових пояснень, Від церкви ніколи не вимагалось, щоб вона пояснювала хоч що-небудь, наша ще одна спеціальність, окрім балістики, завжди була знешкоджувати вірою допитливість розуму, Добраніч, превелебносте, й до завтра, Якщо бог дасть, пане прем'єр-міністре, бо ж як інакше, Як справи стоять тепер, то він, здається, не зможе цьому запобігти,

Не забувайте, пане прем'єр-міністре, що поза межами нашої країни й надалі вмирається в янайнормальніший спосіб, а то є добрий знак, Кому як, превелебносте, може, з-за кордону в нас бачать оазу, вертоград, новий рай, Або пекло, якщо їм стане розуму, Добраніч, превелебносте, зичу вам спокійного й відсвіжного сну, Добраніч, пане прем'єр-міністре, якщо смерть цієї ночі надумає повернутися, я маю надію, що вона не забуде про вашу особу, Якщо в цьому світі справедливість не є порожнім словом, то переді мною в черзі стоїть королева-мати, Обіцяю не виказувати вас завтра королю, Красно вам дякую, превелебносте, Добраніч, Добраніч.

О третій годині ночі кардинала довелося терміново доправити до лікарні через напад гострого апендициту, що вимагав невідкладного хірургічного втручання. Перед тим, як поринути в коловертень анестезії, за ту коротку мить, що передує цілковитій утраті притомности, кардиналові подумалося про те саме, що й стільком іншим до нього, про можливу смерть під час операції, та потім згадалося, що це вже статися не може, й нарешті останнім виблиском свідомости сяйнула гадка, що якби він, незважаючи ні на що, все-таки помер, це означало б парадоксальну його перемогу над смертю. Пойнятий нестримним потягом до самопожертви, він уже

ось-ось мав бламати господа вбити його, але не встиг вишикувати слова в потрібній послідовності. Анестезія вберегла його від найвищого блюзнірства, бажання передати повноваження умувляти богові, назагал знаному за джерело життя.

Нехай одразу висміяна газетами-конкурентками, яким пощастило видобути з нападів натхнення їхніх випускових редакторів якнайрозмаїтіші й якнайзмістовніші заголовки, в кого драматичні, в кого ліричні, в багатьох філософічні або містичні, а то й зворушливо-наївні, на кшталт винесеного наперед у популярному щоденному виданні, котре вдовольнилося зойком, І що ж тепер із нами буде, графічно увиразненим велетенським прикінцевим знаком питання, ота, вже згадана, шапка З Новим роком, з новим щастям, попри свою прикру заяложеність, дуже припала до душі тим людям, чия природжена вдача або набуте виховання спонукали твердо стояти на позиціях такого собі розважливого оптимізму, навіть підозрюючи в глибині душі, що все це може виявитися тільки скоробіжною оманю. Живши до цих останніх днів сум'яття у світі, який здавався їм найкращим з усіх можливих чи уявлених світів, вони з насолодою усвідомлювали, що найкраще, дійсно найкраще, припало їм оце тепер, що воно прийшло постукати в двері їхніх домівок,

неперевершене, пречудове життя без щоденного страху перед рипкими ножицями мойри, безсмертя в рідній вітчизні, убезпечене від метафізичних неприємнощів і безкоштовне для всіх і для кожного, без заставного листа, що його належить розліпити в годину смерти, тобі до раю, тобі до чистця, тобі до пекла, адже раніше, дорогенькі співмешканці в цьому падолі плачу, який зветься землею, наші іншосвітні долі на цьому перехресті розходилися. Тож пресі, навіть тій, що мала сумніви або загадувалася питаннями, а вкупі з нею й телеканалам і радіостанціям подібного ґатунку, не лишалося нічого іншого, крім як долучитися до буяння повсюдних колективних радощів, від півдня до півночі й від заходу до сходу, що звеселяло боязкі душі й відганяло геть із-перед очей довгу танатосову тінь. Минав день за днем, а ніхто й надалі не вмирав, з огляду на що навіть песимісти та скептики, спершу поодинці, а потім масово почали приєднуватися до загалу громадянства, яке за першої-ліпшої нагоди вируювалося на вулицю й гукало та горлало, що життя нарешті зробилося прекрасним.

Якось одна пані, зовсім недавно перед тим овдовіла, не знайшовши іншого способу виявити нове щастя, яким пойнялося її єство, попри легкий щем від усвідомлення того, що, не вмерши, вона ніколи більше не побачить оплакуваного небіжчика, надумала

вивісити національний прапор з обсадженого квітами вікна, яке виходило з її їдальні на вулицю. Про таке зазвичай кажуть, як гадалося, так і сталося. Менше ніж за дві доби прапорами завішано всю країну, барви та емблеми прапора геть заповнили краєвид, з особливою ряснотою в містах, де, звісна річ, балконів і вікон далеко більше супроти сільської місцевости. Такому патріотичному запалові неможливо було опиратися, надто через те, що невідь-звідки почали кружляти певні занепокійливі заяви, а як правду сказати, то неприховані погрози на кшталт, Хто не вивісить із вікна своєї домівки безсмертний прапор батьківщини, той не заслуговує жити. Не тримають на видноті національного прапора хіба ті, що продалися смерті, Долучайся до нас, будь патріотом, купи прапор, Купи другий прапор, Купи ще один прапор, Геть ворогів життя, їх рятує хіба те, що смерти вже нема. Вулиці перетворилися на справдешні виставки розгорнутих знамен, що майоріли на вітру, коли той був, а коли ні, його заступав уміло розташований електричний вентилятор, і навіть якщо його потужности не вистачало, щоб прапор мужньо тріпотів, могутньо наснажуючи своїми вилясками щирі войовничі серця, то принаймні барви батьківщини розвіювалися від того з належною гідністю. Зовсім поодинокі незгодні тихцем поговорювали, що то

пересада й перебір, адже пізніше чи раніше все це море прапорів неминуче доведеться прибирати, й чим раніше, тим краще, бо так само, як надмір цукру в пляцку забиває смак і шкодить травленню, природна й цілковито виправдана повага до національних символів урешті-решт обернеться глумом, якщо ми дозволимо їй виродитися в чистісінький собі замах на пристойність, як у недоброї пам'яті кирейних ексгібіціоністів. А ще, казали вони, якщо прапорами святкується той факт, що смерть більше не вбиває, тоді одне з двох, або ми їх приберемо, поки нам не набриднуть і не сприкряться символи вітчизни, або ми всю решту життя, тобто цілу вічність, так-таки так, цілу вічність і не менше, будемо змушені щоразу їх міняти, коли вони погниють від дощів, подеруться вітром чи вигорять під сонцем. Сміливців, що наважувалися отак привселюдно роз'ятрювати болячку, було обмаль, а один бідолаха дістав за антипатріотичний вилив почуттів такого прочухана, що й богу душу на місці віддав би, якби в країні від початку року не припинилося було завдавання смерти.

Та свято не всім свято, обік тих, що сміються, завжди знайдуться інші, що плакатимуть, і часом, як-от у цьому випадку, з тих самих причин. Значні сектори економіки, глибоко занепокоєні новою ситуацією, не забарилися з донесенням до відповідних

інстанцій своєї невдоволеності. Як і годилося очікувати, перші офіційно оформлені скарги надійшли від підприємств, задіяних у надаванні похоронних послуг. Раптово позбавлені своєї базової сировини, їхні власники спершу заходилися були, за усталеним звичаєм, хапатися руками за голову й заводити хорове голосіння, Що ж тепер із нами буде, та невдовзі, загрожені всеохопним банкрутством, яке б не оминуло жодного представника похоронної спільноти, скликали загальні збори галузі, й насамкінець, по завершенні обговорення, всуціль безплідного, позаяк кожен без винятку його учасник бився головою об нерозвальний мур відмови смерти від співпраці, такої для всіх звичної, з покоління в покоління, та неначебто самою природою їм гарантованої, ухвалили звернення до національного уряду, де висували єдину винесену на обговорення конструктивну пропозицію, еге ж, конструктивну, та водночас і комічну, Ой, і порегочуть же з нас, остерігав голова зборів, але я визнаю, що іншого виходу нема, або це, або знищення галузі. Отож, цей документ повідомляв, що представники похоронних бюро, відбувши надзвичайні загальні збори з метою розгляду глибокої та неподоланної кризи через брак випадків смерти по всій країні, здійснили її ретельний і всебічний аналіз з неухильним урахуванням кардинальних національних інтересів, який

дозволив дійти висновку про все ще наявну можливість уникнути драматичних наслідків ситуації, що поза сумнівом увійде в історію як найгірше колективне лихо в нашій спільній долі з часу заснування держави, задля цього треба, щоб уряд видав постанову про обов'язковість поховання або кремації всіх домашніх тварин, які помруть власною смертю чи загинуть унаслідок нещасного випадку, і щоб таке поховання або кремацію в належно врегульований і відповідно затверджений спосіб здійснювали підприємства похоронної галузі, зважаючи на їхні незаперечні й цілком очевидні минулі заслуги у справі якісного задоволення суспільних потреб багатьох поколінь. Далі в документі містився заклик, Ми просимо уряд звернути пильну увагу на ту обставину, що неминучої переорієнтації галузі не вдасться досягти без потужних інвестицій, оскільки поховання, з одного боку, людської істоти, а з другого, kota або канарка, чи, наприклад, циркового слона або триманого в лазничці крокодила, є різними завданнями, через що виникає потреба цілковитого оновлення наших традиційних технологій, і в ході цієї необхідної модернізації, на щастя, вже можна буде спертися на досвід, набутий з часу відкриття кладовищ для тварин, тобто те, що дотепер було для нашої галузі тільки побічним напрямком, хоча, слід визнати, досить прибутковим,

має стати надалі її виключним полем діяльності, завдяки чому можна буде до певної міри уникнути втрати робочих місць сотнями або й тисячами самовідданих працівників, які щоденно протягом цілого життя стійко мали справу з жахливою картиною смерти, і до яких тепер, без жодної провини з їхнього боку, смерть повертається спиною. З огляду на викладене, пане прем'єр-міністре, ми уклінно просимо Вас для належного захисту професії, впродовж тисячоліть залічуваної до суспільно корисних, прихильно розглянути потребу невідкладного ухвалення відповідного рішення, причому з рівночасним відкриттям пільгової кредитної лінії або, і то було б ідеальне чи, в дусі нашої професії, остаточне розв'язання виниклої проблеми, а ще точніше, то був би акт елементарної справедливості, з рівночасним наданням безповоротної фінансової допомоги, завдяки чому уможливилось б швидке відродження галузі, чиє існування потрапило під загрозу вперше за весь період тривання історії й навіть за ще довший час, що охоплює й передісторичну добу, оскільки ніколи не траплялося так, щоб людський труп раніше чи пізніше не дочекався похорону чи хоч би поглинення матінкою-землею. З повагою та надією на позитивне рішення справи.

Так само й головні лікарі та завгоспи медичних стаціонарів, державних і приватних рівною мірою,

не забарилися зі зверненнями до свого галузевого міністерства охорони здоров'я, висловлюючи перед відповідними структурними підрозділами своє занепокоєння та стурбованість, майже всуціль пов'язувані, хоч як дивно це виглядає, радше з питаннями організаційними, ніж із лікуванням як таким. Вони доносили до відома, що нормальний обіг прийнятих, виписаних і померлих хворих зазнав, так би мовити, короткого замикання, або, якщо вдатися до менш спеціальних окреслень, що виник такий собі зашерет, ніби на річці під час кригоплаву, спричинений безтерміновою присутністю дедалі більшої кількості ушпиталених осіб, які, з огляду на тяжкість хвороб чи зазнаних зовнішніх травм, у нормальній ситуації вже відійшли були б в інший світ. Становище дуже складне, пояснювали вони, ми вже почали розміщувати хворих у коридорах, принаймні в більших масштабах, ніж це практикувалося раніше, й усе вказує на те, що менш ніж за тиждень не лише не вистачатиме ліжок, але також, через заповненість коридорів і палат, брак місця та ускладненість маневру, не буде куди й як ставити навіть рештки наявних ліжкових запасів. Звичайно, розв'язати цю проблему можна, сугерували відповідальні за роботу лікарень, та це означало б порушення, нехай незначне, клятви гіпократа, а тому рішення, в разі його ухвалення, мусить бути

не медичного й не організаційного характеру, а тільки політичного. Позаяк тямущий розуміє з пів слова, то міністр охорони здоров'я, порадившись із прем'єр-міністром, видав резолюцію такого змісту, З огляду на невпинний наплив пацієнтів, який уже починає істотно перешкоджати дотепер бездоганній роботі нашої лікарняної системи безпосередньо внаслідок збільшення кількості осіб, прийнятих у нежиттєздатному стані й назавжди приречених у ньому перебувати, без щонайменшої можливості одужання чи простого полегшення, принаймні поки медична наука ще не досягла намічених нових цілей, уряд радить і рекомендує керівним органам стаціонарних медичних закладів після ретельного індивідуального аналізу клінічного стану кожного хворого з такими симптомами та в разі підтвердження незворотности зафіксованих патологічних змін передавати їх під родинну опіку з покладенням на лікарняні заклади повної відповідальности за забезпечення всіх медичних процедур і клінічних досліджень, потрібних чи просто доцільних на думку закріпленого лікаря. Ця урядова постанова ґрунтується на загальноприйнятному припущенні, що для пацієнта в зазначеному стані постійного перебування на порозі смерті, яка не може настати, є практично неістотним, навіть у нечасті миті просвітлення, його безпосереднє місце перебування,

Літературно-художнє видання

САРАМАГУ Жузе
Смерть бере відпустку
Роман

Головний редактор *С. І. Мозгова*
Відповідальний за випуск *О. В. Приходченко*
Редактор *Р. В. Мельників*
Художній редактор *В. О. Трубчанинов*
Технічний редактор *В. Г. Євлахов*

Підписано до друку 31.03.2021. Формат 70х100/32.
Друк офсетний. Гарнітура «Minion». Ум. друк. арк. 11,61.
Наклад 2000 пр. Зам. № .

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля».
Св. № ДК65 від 26.05.2000.
61001, м. Харків, вул. Б. Хмельницького, буд. 24.
E-mail: cop@bookclub.ua

Віддруковано з готових діапозитивів на ПП «ЮНІСОФТ»
Свідоцтво ДК №3461 від 14.04.2009 р. www.unisoft.ua
61036, м. Харків, вул. Морозова, 13Б

UNISOFT

- за телефонами довідкової служби
(050) 113-93-93 (МТС); (093)170-03-93 (life);
(067) 332-93-93 (Київстар); (057) 783-88-88

- на сайті Клубу: **bookclub.ua**
- у мережі фірмових магазинів
див. адреси на сайті Клубу або за QR-кодом

Надсилається безкоштовний каталог

**Для гуртових
клієнтів**

Харків

тел./факс +38(057)703-44-57
e-mail: trade@ksd.ua

Запрошуємо до співпраці авторів

e-mail: publish@ksd.ua

Сарамагу Ж.

С20 Смерть бере відпустку : роман / Жузе Сарамагу ; пер.
з порт. С. Вакуленка. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб
Сімейного Дозвілля», 2021. — 288 с.

ISBN 978-617-12-8839-3

ISBN 978-85-8086-487-8 (порт.)

Одного дня смерть вирішує: з неї досить. Люди більше не помирають у цій країні. Проте омріяне безсмертя виявляється прокляттям. Нація благає її повернутися до своїх обов'язків. І вона погоджується за умови, що відтепер кожен отримуватиме листа з попередженням за тиждень до смертного часу. І ніби знову життя пішло за своїм одвічним циклом. Аж раптом стається збій. Смерть не розуміє, як п'ятдесятирічний скрипаль зміг обійти її правила.

УДК 821.134.3